

УДК 339.54

Б. М. СУПІХАНОВ

ЕВОЛЮЦІЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Проаналізовано еволюцію торговельної політики в ХХ ст.

The evolution of trade politics in XX an item is analysed.

Ключові слова: торговельна політика, теорія макроекономіки, макropolітика, розподіл ресурсів.

Загальновідомо, що реклама є двигуном торгівлі, а торгівля є, на нашу думку, тим двигуном, який визначив, визначає і визначатиме розвиток суспільства. Тому цілком доцільно зробити аналіз розвитку торговельної політики ХХ ст.

Насамперед, слід навести деякі дані щодо еволюції підходів до торговельної політики в період після другої світової війни, що були сформульовані у доповіді Генерального секретаря ЮНКТАД з характеристикою особливостей теорій макроекономіки і теорій, заснованих на економіці розподілу ресурсів (табл. 1).

Фактично, можна сказати, що для кожного періоду, наведеного в таблиці, теорії макроекономіки і розподілу ресурсів формувалися відповідно до тих обставин, що існували в ті роки. Так, поява в 1950-ті рр. теорії імпортозаміщуючої стратегії була зумовлена як видимим на той час успіхом державного втручання в економіку в період другої світової війни, так і суттєвими успіхами тодішнього СРСР у сфері індустріалізації країни. Але ці стратегії нарешті, як з'ясувалося, були неефективними в подоланні відставання бідних країн від розвинутих.

На заміну імпортозаміщуючої теорії в 1960-70-ті рр. прийшла експортостимулююча стратегія, що, як сподівалися, допоможе подальшому розвитку торгівлі та зміцненню економіки.

Але вона, знову, була успішною здебільшого для розвинутих країн, які, насамперед, торгували між собою, використовуючи положення ГАТТ, які якраз сформулювали і підписали 23 розвинутих країни.

При цьому в цей період було сформульовано загальну теорію перекосів у торгівлі [5; 6].

У 1980-ті рр. з'явилася стратегія зовнішньої орієнтації, яка фактично відображала прагнення розвинутих країн до повної лібералізації торгівлі, транспарентності (прозорості) та передбачуваності торговельної політики будь-якої країни світу. При цьому було чітко зафіксовано, що лібералізація торгівлі, відкритість ринку для кожної країни за строками і послідовністю застосування заходів лібералізації повинна бути гнучкою.

Що стосується теорій “ендогенного зростання”, які базуються на положеннях того, що потрібне засвоєння нового, включаючи нові знання і людський капітал, то нині вони трансформувалися в нашому розумінні, в теорії інновацій в поєднанні з

економічною географією. Але існує невизначеність відносно того, чи буде для конкретної країни такий підхід успішним, чи ні.

Виходячи з розвитку торгівлі і торговельної політики у післявоєнні роки, було сформульовано 17 теорій міжнародної торгівлі, узагальнені дані яких наведено в таблиці 2.

Таблиця 1

Аналіз еволюції торговельної політики [4]

<i>Роки</i>	<i>Макрополітика</i>	<i>Розподіл ресурсів</i>
1950-ті р.	– імпортозаміщуючі стратегії – песимістична оцінка перспектив сировинного сектора та індустріалізації; – захист галузей економіки, що “зароджуються”; – особливий і диференційований режим; – регіоналізм	– основи економічної теорії добробуту в торгівлі; – теорія вимушено неоптимальних рішень (“за відсутністю кращого”)
1960-ті – 70-ті рр.	експортостимулюючі стратегії	– загальна теорія перекосів; – аргументи проти захисту “молодих галузей”; – витрати захисту національної економіки; – ефективний захист
1980-ті р.	– зовнішня орієнтація – вихід на рівноважні ціни; – помилковість композицій; – витрати структурної перебудови	– політекономія захисту; – прагнення отримати невинуватий прибуток
1990-ті р.	– “ендогенне зростання”. – теорія і практика; – принципи раціонального управління; – економічна географія	– торгівля і технологія; – проблеми бідності та розподілу прибутків

Як бачимо, кожна з цих теорій відповідала умовам торговельної політики свого часу.

Повертаючись до доповіді Генерального секретаря ЮНКАД, слід навести п’ять ключових питань політики зовнішньої торгівлі, які сформулював автор:

1. Чи можна виявити не нейтральні заходи втручання в міжнародну торгівлю, які прискорять розвиток? Чи можна запобігти політичній ангажованості при їх застосуванні?
2. Чи існують передумови для отримання вигід від лібералізації торгівлі? Чи існує необхідна для цього супутня політика?
3. Чи викорінилася концепція дискримінації?
4. Як бути з уразливими групами (йдеться про прошарки населення)?
5. Чи має торговельна політика вирішальне значення для розвитку?

Теорії міжнародної торгівлі у взаємозв'язку з періодами розвитку МЕВ [1-3]

<i>Група теорій</i>	<i>Автори</i>	<i>Назва теорії</i>
Неокласичні	П. Самуельсон	Теорема про вирівнювання цін на фактори виробництва або Теорема Хекшера-Оліна-Самуельсона (1948 р.)
	В. Леонт'єв	Парадокс Леонт'єва (1953 р.)
Альтернативні	П. Самуельсон Р. Джонс	Теорія специфічних факторів виробництва (1971 р.)
	П. Самуельсон Р. Джонс	Теорема Самуельсона-Джонса
	П. Самуельсон В. Столпер	Теорема Столпера-Самуельсона (1941 р.)
	Р. Джонс	Ефект підсилення Джонса (до теореми Столпера-Самуельсона)
	Т. Рибчинський	Теорема Рибчинського (1955 р.)
	С. Ліндер	Теорія „перехресного” попиту (1961 р.)
	М. Познер Г. Хафбауер	Гіпотеза імітаційного лага або теорія міжнародного технологічного розриву (1961 р.)
	М. Кемп	Модель економії на масштабах виробництва (1964 р.)
	Г. Грубель Б. Беласса	Теорія внутрішньогалузевої міжнародної торгівлі (1967 р.)
	П. Кругмен	Теорія міжнародної торгівлі на основі монополістичної конкуренції (1979 р.)
	Р. Вернон Дж. Кравис Л. Уельс	Теорія життєвого циклу продукту (1966 р.)
	М. Портер	Теорія конкурентних переваг (1990 р.)
	Р. Пребіш	Теорія обмеження імпорту промислових товарів країнами, що розвиваються, за рахунок розвитку вітчизняного виробництва [3]
	В. Власов	Теорія глобалізаційного впливу на розвиток міжнародної торгівлі (2008 р.)

Автор зазначив, що “реформування торговельної інфраструктури виправдовує зусилля тільки у тому випадку, якщо традиційні інструменти будуть достатньо ліберальними, що забезпечить суттєвий товарообіг і достатньо конкуренції, яка

дозволить споживачам користуватися вигодами від зниження торговельних витрат”.

Таким чином, підсумовуючи оцінки теорій міжнародної торгівлі, цілком слушно сказати, що кожна з них відображала реалії розвитку світової економіки і прагнення підняти рівень економічного розвитку бідних країн, які під впливом політики розвинутих країн (загальної, включаючи політику у сфері міжнародної торгівлі), на жаль, відстають від них дедалі більше.

Література:

1. *Власов В. І.* Глобалізаційний вплив – стратегічна основа розвитку міжнародної торгівлі / В. І. Власов // Економіка України, 2008. – № 4. – С. 63–72.
2. *Овсянніков О. В.* Теоретичні аспекти торгівлі в міжнародному агробізнесі / О. В. Овсянніков // Вісник аграрної науки. – 2004. – № 12. – С. 72–74.
3. *Пахомов Ю. Н.* Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю. Н. Пахомов, Д. Г. Лук’яненко, Б. В. Губський. – К. : Україна, 1997. – 237 с.
4. Торговая политика как направление политики области развития: уроки пятидесятилетнего опыта : [пер. с англ.]. – Нью-Йорк : ЮНКТАД, 1999. – С. 8.
5. *Bhagwati J. N., Ramaswami V. K.* Domestic distortion, Tariffs and the Theory of optimum subsidy // J. of Political Economy, 1963. – V. 72. – P. 44–50.
6. *Corden W. M.* Tariffs, subsidies and the terms of trade // *Economica*, V. 24, 1957. – P. 235–242.

Надійшла до редколегії 02.04.2009 р.